

Arkitekt Peter Marius Wier

Af Dorte Wier

Indledning

Min oldefar Peter Marius Wier arbejdede i en lang periode – fra kort før 1900 til 1934 – som arkitekt i Århus, og havde i mange år, formentlig fra 1902, selvstændig arkitektforretning her.

For nogle år siden fik jeg lyst til at spore baggrunden for hans arkitektvirksomhed i Århus og omfanget af hans værker. Han var et særdeles virksomt menneske, og i skrivende stund eksisterer ikke en blot nogenlunde fyldestgørende liste over hans arbejde som arkitekt.

I forbindelse med udredningen af hans familiemæssige baggrund til brug for denne artikel, fornemmede jeg en baggrund for hans valg og arbejde gennem livet, som gav anledning til et mere personligt perspektiv i artiklen.

Jeg er delvist opvokset hos hans søn, min farfar Carl Wier, som altid var særdeles tilbageholdende med at fortælle om Peter Marius' familiemæssige baggrund. Det blev dog oplyst, at han havde taget navnet Wier fra sin mormor, og at mormoderens far var en urimeligt streng lærer. Derudover fortalte min farfar, at Peter Marius var meget privat, puritansk og helt og aldeles ubestikkelig, han modtog således jævnlige gaver fra lokale håndværkere og andre, men de blev altid returneret til

giveren. Da de milde gaver ofte var sølv-tøj eller andre ting, som faldt i hustruens smag, gik han bagefter ud og købte en tilsvarende – eller gerne billigere – lignende gave til hende. I Carl Wiers sommerbolig i Hornbæk var der bevaret diverse mærkelige glasopsatser m.m., der var erstatningsgaver til Peter Marius' hustru Marie.

Carl Wier fortalte, at hans far havde været meget ombejlet, inden han blev gift, og han var særdeles glad for sin omhyggeligt valgte kone, som var ud af en snedkerfamilie fra Esbjerg. Peter Marius kunne være meget streng, men ikke over for sin hustru Marie.

I sønnens sommerbolig var endvidere bevaret hele møblementet fra barndomshjemmet i Århus, og man fornemmede altid, at der var et stærkt bånd mellem Carl Wier og hans familie, men stort set ingen historier af privat karakter.

Familiemæssig baggrund

Han blev født den 25. marts 1867 i Odense og døbt Peter Marius Petersen.¹ Faderen, murersvend Carl Petersen, var også født i Odense, og moderen Jacobine Andersen var fra landsbyen Orte nær Odense. Familien boede Sct. Jørgensgade 31 i et lille, stadigt eksisterende bindingsværkshus fra 1771. Peter Marius var enebarn

Peter Marius Wier med hustruen Marie Kirstine og sønnerne Carl og Aksel omkring 1912. Foto hos forfatteren.

og havde en tæt, hengiven tilknytning til sine forældre.

Faderen Carl Petersen var ud af en stor murerfamilie i Odense. Efter sin fars død var han flyttet til huset i Sct. Jørgensgade med sin mor Marie og sin ugifte, ældre søster. Først efter moderens død giftede han sig i en sen alder med Jacobine Andersen.

Gennem hele livet havde Peter Marius stor respekt for sin far og for det gode håndværk. Nogle forhold i moderen Jacobine Andersens familie kom imidlertid til at betyde meget for hans livsbane. Mo-

derens slægt var væsentligt forskellig fra håndværkerslægten på faderens side. Jacobine Andersen døde, da Peter Marius var omkring 9-10 år, men hun havde inden da nået at undervise sønnen og fortælle så meget om sin baggrund, at han efter hendes død, med faderens fulde accept, valgte at tage hendes mors slægtsnavn – uagtet han var eneste søn.

Mormoderen, Marie Catrine Wier, var datter af skoleholderen Wilhelm Wier i Flemløse på Fyn. Skoleholder Wier havde en stor børneflokk med især mange piger. Han varetog som mange andre skoleholdere opgaver for den lokale kirke, og netop undervisning og kirkelige forhold er to elementer, Peter Marius tilvalgte tidligt i sit voksenliv.

I ”Aarboeg for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter“ oplyses, at Wilhelm Wuhr (Wier), der var gift med Ane Kathrine Esbjerg, blev skoleholder i Flemløse 1791. Han omtales ved biskoppens visitats 1795 og 1801, en begivenhed, der formentlig virkelig betød noget for ham.²

Læreren Wilhelm Wier skulle (efter oplysninger fra Peter Marius' søn Carl) have været overordentligt streng. Han fik som nævnt en del børn, særligt piger, og da skoleholderen Lacoppidan på naboskolen i Søby ikke havde børn selv, aftalte Wilhelm Wier med nabolæreren, at datteren Marie Catrine, da hun var ca. 7 år, flyttede hjemmefra og opvoksede som plejedatter hos Lacoppidan. Det var en handling, som Marie Catrine formentlig ikke billigede. Ingen af hendes børn blev opkaldt efter faderen, hvorimod hendes

mange søstre, der blev godt gift med skoleholdere m.m. alle havde børn, der hed Wilhelm eller Wilhelmine.

Marie Catrine Wier bosatte sig i den lille by Orte udenfor Odense, da hun giftede sig med snedkermester Anders Larsen. Hun døde i Orte den 8. marts 1836 som 43-årig og efterlod sig fire børn, heriblandt Peter Marius' mor, Jacobine Andersen. Da Jacobine var et lille barn ved moderens død, stammede hendes kendskabet til Wier-navnet i høj grad fra faderen Anders Larsen. Carl Wier har fortalt, at Peter Marius også selv efterforskede moderens oplysninger om moderens morfar og fandt navnet Wier registreret i gamle kirkebøger. Han tog altså navnet og blev konfirmeret som Peter Marius Wier.

Kort efter moderens død giftede faderen sig igen, nu med en kvinde, der kun var ti år ældre end Peter Marius, som stadig var ganske ung, da også faderen døde. Peter Marius stod da alene tilbage med den unge stedmoder og sin lille halvsøster, i det samme hus, som faderen Carl Petersen i sin tid var flyttet til og til sit giftermål boede i sammen med **sin** enkemor og sin ældre ugifte søster.

Man fornemmer, at Peter Marius valgte at tage kontrollen over sit liv allerede, da hans mor afgang ved døden. Da han var ud af en murerfamilie, faldt det sikkert naturligt for ham at blive i faget, og han stod i lære som murer i Odense i perioden 1881-1885. Han var dygtig og kreativ og begyndte, efter at han var blevet svend, tidligt at udvide sit arbejdsområde med undervisning og bygningstegning. Han

lod sig således allerede i 1890, som 22-årig, registrere som bygningstegner ved en folketælling. Han må i denne tid have tegnet og bygget huse, der stadig står i Odense.

I årene efter sin uddannelse i Danmark havde han endvidere været på en flerårig studietur rundt i Europa. Herved efterlod han sin unge stedmoder og halvsøsteren, der formentlig døde som barn, i Odense. Det var på denne studietur, grundlaget for forståelse af større byer og bygninger dannedes, det var en viden, han kunne bruge senere i Århus. Gennem hele sit virksomme liv bibeholdt han interessen for europæisk arkitektur og foretog mange rejser til tyske og andre storbyer.

Om det var de krævende familiære forhold på Fyn, Wierslægten, de tidligt døde forældre og den unge enke efter faderen, der var medvirkende til, at Peter Marius bosatte sig i en anden del af landet, vides ikke. Men i hvert fald flyttede han i løbet af 1890'erne til Århus, hvor han gav sig til at drive arkitektvirksomhed.

Etablering i Århus

I slutningen af 1800-tallet bosatte Peter Marius Wier sig altså i Århus, hvor han lillejuleaften, den 23. dec. 1900, blev gift med Marie Kirstine Pedersen, der var født den 6. juni 1875 i Esbjerg. Marie var en dygtig kvinde, lidt højere end han, og i øvrigt ud af en fornuftig og pålidelig snedkerfamilie.

Det forhold, at han valgte at flytte til Århus, viste sig at være særdeles hensigtsmæssigt og tyder på, at han formentlig har

Hjemmet på Paludan-Müllers Vej 4 med vildvinen, der skjulte de mange bygningsdetaljer, da han selv boede i huset. Det blev bygget i 1907, men billedet er noget senere.

Foto hos forfatteren.

Hjemmet på Paludan-Müllers Vej 4 i dag. Vildvinen er nu fjernet og de typiske detaljer (bindingsværket, de trekantede vinduer og cirkelmønstrene) er igen tydelige.

Foto Claus P. Navntoft 2010.

ræsonneret, at netop denne by havde et betydeligt udviklingspotentiale. Han kom til Århus på det rigtige tidspunkt og med den rigtige baggrund. For en ung arkitekt var dette det bedst tænkelige tidspunkt at flytte til byen og starte arkitektvirksomhed her, idet indbyggertallet var i stærk vækst, og det fordobledes fra 50.000 til ca. 100.000 i de følgende fyre år. Det medførte, at der blev et stort byggebehov, ikke blot for boliger, men også for mange andre bygningstyper i den hurtigt voksende by.

Familien boede først i Fynsgade 30 og flyttede senere ind i en villa, han selv havde tegnet, på Paludan-Müllers Vej 4, og her boede de med sønnerne Carl og Axel gennem mange år. Villaen eksisterer stadig og fremstår velbevaret med detaljer, der viser tilbage til barndomshjemmet i Odense. Der er synligt bindingsværk og

en del murværksdetaljer, som formentlig er håndværk, han har lært af sin far. Han anvendte bevidst materialerne som kontraster og enkle figurative virkemidler som modsætninger: Træværket brugtes, som han formentlig havde lært det i Odense, som bindingsværk, men også som bevidst kontrast til murværket. Trekkanterne i tagkonstruktionen eller som vinduer brugtes som geometriske modsætninger til det firkantede hus og de firkantede vinduer. På samme måde anvendtes cirkelmønstre i bl.a. murværket bevidst i hans bygninger.

Gitterkonstruktioner gentoges i bindingsværk og vindueskonstruktioner.

Den private bolig har således de samme karakteristiske træk, som kan ses i hans mange andre bygninger. Såvel murværk som bindingsværk er imidlertid detaljer, der har været skjulte for omverdenen, da

han selv boede i huset, idet han lod huset fuldstændigt tildække med vildvin, mens han selv beboede det. Den private tilbagetrækne stil var i karakteristisk for ham.

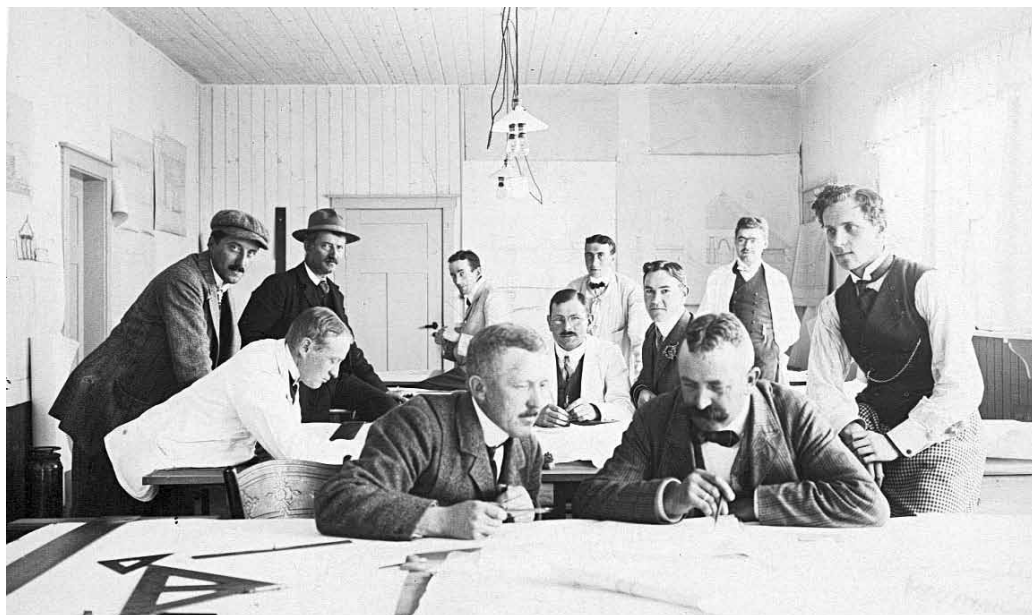
Arbejdsliv i Århus

Peter Marius Wier var i en tidlig alder begyndt at tegne bygninger i Odense, og denne virksomhed fortsatte han efter flytningen til Århus. Ret hurtigt etablerede han sig som selvstændig, formentlig omkring 1902, og han fortsatte sin virksomhed til 1934. Virksomheden foregik så vidt vides hjemmefra. Han har efterladt en betydelig produktion af mange forskellige hustyper, som vidner om udviklingen i Århus i perioden. Han tegnede og byggede mange

nye huse i Århus, men satte samtidig pris på de eksisterende klassiske ejendomme og arbejdede for bevarelse af disse.

Derudover var han statens bygningskonduktør ved bygninger i Esbjerg, Odense og Århus, bl.a. Ting- og Arresthuset samt præstegårde i Århus Stift. Han var sideløbende med egen virksomhed konduktør hos kgl. bygningsinspektør Hack Kampmann under opførelsen af Toldkammerbygningen og Statsbiblioteket (nu Erhvervsarkivet), og han tog også del i projekteringen af Landsudstillingen i Aarhus 1909 hos arkitekt Anton Rosen.

Århus udbyggede i Wiers tid sin position som en vægtig erhvervs-, videns- og havneby.

Foto fra tegnestuen under projektering af Landsudstillingen i Aarhus 1909. Det er Peter Marius Wier i forgrunden med midterskilning. Foto i privat eje.

Et eksempel på hans arbejder her er ejendommen Spanien 65, som han omkring 1911 tegnede og byggede som hovedkontor for bygningsmaterialefirmaet C. Langballe & Søn. Bygningen blev efterfølgende benyttet af både Århus Oliefabrik og Universitetet.

Da der var mangel på byggejord i det centrale Århus, blev det besluttet, at man i visse dele af byen kunne bygge i højden. Omkring århundredskiftet opførtes derfor mange femetagers ejendomme for at udnytte pladsen mere effektivt i Århus indre by. Wier tegnede og byggede flere af disse ejendomme. Samtidig besluttede man politisk at udbygge allerede eksisterende villakvarterer, og etablere nye i attraktive

Til Wiers mere karakteristiske bygningsværker hører som nævnt Spanien 65, der med pilastrer (søjlerelieffer), gesims og indgangsparti har mange nyklassisistiske træk. Foto: Claus P. Navntoft 2010.

områder for at tiltrække velstillede borgere, hvoraf mange foretrak at bo mere landligt. På den baggrund fik han også mulighed for at tegne en række villaer, hvoraf de fleste blev bygget før Første Verdenskrig.

I årene under og efter Første Verdenskrig blev Århus imidlertid ramt af en omfattende bolignød. Krigsforholdene havde medført høje priser på arbejdskraft og materialer, hvilket resulterede i, at nybyggeriet stort set gik i stå. Det nedsatte tempo afspejles i Wiers arbejder (jfr. oversigten side 29³), idet han i årene 1914-1919 i højere grad forestod ombygninger i stedet for nybyggeri. Der blev dog også i de første efterkrigsår behov for boliger til de fattige og husvilde, som netop da var en voksende befolkningsgruppe. Wier blev involveret i opførelsen af kommunale husvildebaraker bl.a. på Vennelyst Boulevard.

I 1911 tegnede Wier Sct. Johannes Præstegård, som han i 1927 tilbyggede på nordfacaden. Stilmæssigt er huset vanskeligt at definere, idet detaljerne ikke er fra nogen bestemt stilart, men en blanding af elementer fra barokken og nationalromantikken. Fra sidstnævnte kan nævnes bindingsværkskvistene, strømskifter i gavlene, stik over vinduer og savtakskifte.⁴ Han blev senere præstegårdskonsulent og restaurerede en del præstegårde i Østjylland bl.a. Randlev, Præstholm, Torrild, Grundfør og Adslev. Det er åbenbart, at interessen for bevaring og renovering af kirkelige bygninger havde hans store interesse efter krigen. I den sammenhæng havde han mulighed for at studere meget ældre bygninger, bruge sin

grundige håndværksmæssige uddannelse og sin store arkitektoniske erfaring på en ny måde. Hans faglige interesse og fokus på kirkelige bygninger fremgår også af Thyge Klemanns tidligere nævnte liste.

Peter Marius Wier havde givetvis anlæg for at undervise, hvad han allerede havde gjort som ung i Odense i faget byggeret,

og han fortsatte straks efter flytningen til Århus med at undervise. Han var lærer i bygningsret ved Århus Tekniske Skole i 27 år og skrev og udgav i 1912 de juridiske lærebøger: ”Bygnings-Raadgiver for Architekter, Bygmestre, Bygningshaandværkere, Bygherrer, Husejere, og Lejere” samt ”Lærebog i Bygningsret i tekniske

Oversigt over Wiers byggearbejder i Århus

- efter Thyge Klemanns registrering:

1903:	Fyensgade 30, ejendom	1918:	Holmevej 9, villa
1905:	Vester Allé 5, ombygning		Banegårdsgade 6-8, ombygning
1906:	Rosengade, badeanstalt		Frederiksgade 29, butik
	Gl. Munkegade 8	1919:	Vesterport 8, ombygning
Udat.:	Vagtbygning i Langelandsgade		Skovvejen 1, manzard
	Restaurering af stalde på Slagtehuset		P. Heisesvej 10, villa
1907:	Herluf Trolles Gade 6, villa	1920:	Vestergade 21, ejendom
	Valdemarsgade, ejendom		Tangen 7, ombygning, E.a.
	Langelandsgade 131, villa	1922:	Gentoftevej 3, ombygning
	N. W. Gades Vej 16, villa		Fredericiagade 17, ejendom, (nedrevet)
	Fåborggade 4, ejendom		Studsgade 54-56, butik (nedrevet)
	N. W. Gades Vej 8, villa	1923:	Ærøgade 5, villa
	Holmevej 11, villa og 9		Nørre Aallé 44, ombygning
	N. W. Gades Vej 3 og 6, villaer		Vesterbrogade 58, ombygning
	Hans Broges Gade 39	1924:	Randlev Præstegård, restaureret
1908:	Sønder Allé 4-6, ombygning		Lading Kapel
1909:	Odensegade 2, ombygning		Ferdinandspladsen:
1910:	Vestergade 50-52, ombygning		Det borgerlige Skydeselskab
	Spanien 65, kalkværk		(s.m. Chr. Frühstück Nielsen)
1913:	Søndergade 30, ombygning		Præstholm Præstegård
	Kystvejen 23, ombygning		Lisbjerg Kapel
1914:	Søndergade 38, ombygning	1925:	Torrild Præstegård, ombygning
	Søndergade 29, ombygning	1926:	Skt. Pauls Kirkeplads 19, ombygning
1915:	Søndergade 34, ombygning		Randersvej, Christianskirken, tilbygning
1916:	Vennelyst Boulevard, barakker	1927:	Grundfør Præstegård, ombygning,
	Skt. Pauls Kirkeplads 19, ombygning		Aldersrovej 1, S
	Havnevej, lager 253/16	1928:	Adslev Præstegård, ombygning
	Nørre Allé 18, ombygning		Vesterbrogade 30, garage
	Vesterbrogade 58, ombygning	1930:	Skovby, kapel
1917:	Mejlgade 44, ombygning	1932:	Finsensgade, kirke, S.
	Falstersgade 32-34, ombygning	1934:	Nørre Allé 44, tilbygning

Skoler“. Lærebøgerne var i årtier brugt af arkitekter og andre i faget byggeret.

På grund af de erfaringer, han fik på sin studietur i de unge år samt senere rejser, støttede han altid unges videreuddannelse i udlandet, og han var formand for Rejsestipendieforeningens Århus-afdeling. Involveringen i dette arbejde skal også ses i sammenhæng med hans bogstavelig talt livslange interesse for europæisk arkitektur.

Under sin opvækst havde han fået forståelse for betydningen af godt håndværk fra faderens familie og værdien af boglig uddannelse fra moderens familie. Han blev på den baggrund også en aktiv samfundsborger i byen på andre områder, bl.a. som medlem af skyldrådet i Århus og af menighedsrådet. Det er værd at be-

mærke, at alt, hvad han påtog sig, havde afsæt i hans opvækst og havde klare referencer til det, han kom fra.

Han døde i august 1936 af et hjerteanfald i toget på vej hjem fra en rejse i Tyskland. Hustruen Marie Kirstine var død et par år før, og ved dødsfaldet var han bosat på Østbanetorvet.⁵

Afslutning

Det kunne afslutningsvis have været interessant at kunne placere Peter Marius Wiers arbejder i en bestemt stilart. Flere stilarter havde indflydelse i tiden: senklassicismen, nyklassicismen og nationalromantikken, men det er vanskeligt entydigt at henføre hans arbejder til nogen af disse grupper, og det er formentlig mest korrekt blot at konstatere, at han var

*Villaen på Herluf Trolles Gade 6 tegnede og byggede Wier i 1906. Bemærk bl.a. gesimsen og udformningen af de øverste vinduer.
Foto Claus P. Navntoft 2010.*

Hjørnehuset på Hans Broges Gade 39 blev opført i 1907. Hjørnekarnaptårnet og det kraftigt formede kvistarangement er tydeligt inspireret af berlinerarkitektur. Foto Claus P. Navntoft 2010.

Detalje af dørparti med trekantsfronton. Foto Claus P. Navntoft 2010.

Detalje af kvistparti samt dekorationsfrise under den pudsede gesims. Foto Claus P. Navntoft 2010.

inspireret af mange stilarter, men ikke endtydigt repræsenterer en bestemt stilart, for så vidt angår hans egne værker. Hans søn fortalte ofte, at Peter Marius personligt var meget begejstret for funktionalismen, hvilket dog ikke afspejles i de bestilte arbejder og tilsyneladende kun ses ved, at han har støttet Aarhus Universitet og det tilhørende kollegium ved donation.

Han tilså og deltog i reovering af mange kirkelige bygninger. Dette arbejde skete med afsæt i de eksisterende bygninger og uden ønske om at sætte særlige personlige præg, ud over at arbejdet skulle være kunstnerisk og håndværksmæssigt holdbart.

Peter Wier som ældre. Foto hos forfatteren.

Han tilpassede sig livets muligheder i enhver henseende, og tog de arbejdsopgaver, der bød sig, men han havde også øje for andre veje. Han var mådeholden i sin livsstil og i sine arbejder.

Noter og henvisninger

1. Alle faktuelle slægtsoplysninger stammer fra Dansk Demografisk Database samt Virgo Fyn. <http://www.virgo-fyn.dk/>
2. Aar bog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter 1933, s. 415
3. Thyge Klemann: Arkitekter i Aarhus, s. 306-07. Bogen er udgivet af Arkitekt skolen i 1980 på grundlag af et ufuldendt manuskript og er derfor ufuldstændig. Oplysningerne i oversigten over Wiers byggearbejder er let redigeret. En del af Wiers bygninger, især villaerne, kan ses på webadressen: <http://gis.aarhus.dk/kommuneatlas/>
4. <http://www.danskarkitekturguide.dk/node/9899>
5. 5. Aarhus Stiftstidende og Demokraten, 10. august 1936, Aarhus Amtstidende, 11. august 1936